

مجله حقوقی مد

دوره ۶ - شماره ۱۷ - زمستان ۱۴۰۲

- بررسی ضرورت افشاء وجود قرارداد تأمین مالی داوری بین‌المللی توسط شخص ثالث و لزوم صیانت از افشاء سایر اطلاعات
محمد مهدی اسدی
- کیفیات مشدده جرم در حقوق کیفری ایران
محمد کمالی، محمدباقر بصیر
- مبانی حقوق طبیعی جان لاک و تاثیر آن در کنوانسیون حقوق کودک
محمد مهدی داور، سعیده تسلیمی
- فنازادایی؛ نگرشی برای پیشگیری از پایداری بزهکاری نوجوانان
محمد جوان‌بخت، پریسا کریمی، محدثه صادقیان لمراسکی
- بررسی مفهوم دارنده سند تجارتي
سارا فرزادی مهر، شاپور محمدحسینی، محمدرضا حقیقی
- تاثیر سبک زندگی اسلامي در پیشگیری از جرایم یقه سفیدها: بررسی فقهی و حقوقی
مریم کمانی، زهرا انصاری فر، پیتر گاتسچالک
- روش‌های حل و فصل اختلافات در قراردادهای فیدیک
آرمان یعقوبی مقدم، محمد غلام پور ویشکائی، محمد پارارشدی
- واکاوای سیر تکوینی پدیده مجرمانه نسل‌کشی در بستر تاریخی
محمد جوان‌بخت، مینو محمدی، کیومرث کلانتری درونکلا
- نقش قاضی اجرای احکام کیفری در بازدارندگی و فردی کردن مجازات
زهرا نظری
- نقد و ارزیابی مسئولیت‌مدیران در قبال بدهی‌های مالیاتی شرکت بر اساس لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت و قانون مالیات‌های مستقیم
نیما رضائی، محمد شجاعی فر، امیرحسین ابوالحسنی
- چرائم مالیاتی با دیدگاه کیفر شناختی در حقوق ایران
سیده فائزه فاطمی
- مرجع صالح و عنوان خواسته در دعاوی ملی شدن اراضی
مسلم اله یاری
- چالش‌های اجرایی دفاتر حمایت از حقوق کودکان و نوجوانان با محوریت نقش دادیار
سید مهدی احمدی، نسترن ارزانیان
- مسئولیت زیست محیطی شرکت‌های چندملیتی در صنعت نفت با تاکید بر اصل «پرداخت آلوده‌ساز»
هادی مسعودی فر، فاطمه نعیمی شامل
- تأثیر عدالت ترمیمی و سیاست جنایی بر بزه‌دیدگی جنسی اطفال (از حمایت تا بازپروری)
سید حسین دهقان نیری، مریم مسافری
- حق تعیین سرنوشت به مثابه یکی از حقوق بنیادین بشر در خصوص اشخاص تراجنسیتی (با تأکید بر دادنامه صادره از شعبه سیزدهم دادگاه تجدیدنظر استان مازندران)
محمدسعید حسینی، حشمت رستمی درونکلا، محمد مهدی ساکی، فاطمه دهقان، عباس رضایی گیلانی
- حمایت از حقوق فرهنگی زندانیان در اسناد بین‌المللی، منطقه‌ای و نظام حقوقی ایران
مرجان نگهی مخلص آبادی
- تحلیل نظام حقوق مالیاتی حاکم بر شرکت‌های تجاری
پریسا رضوان، علی زارع
- کرامت انسانی در حقوق کیفری و اسناد بین‌المللی
محمدامین ابراهیمی
- نقش اموال تملیکی دولت در پیشبرد اهداف اقتصادی: تحلیل قوانین و بررسی موانع و راهکارها
الهام درکی، آپدا مخترع، بهنام رستگاری
- موضوعیت و ادله اثبات جرم در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲
صادق بنی‌طرفیان حویبزاوی
- سیاست کیفری افتراقی قانون نیروهای مسلح در قبال فروش اموال و اشیای نظامی
یاسر شاکری

The Differential Criminal Policy of the Armed Forces Law against the Sale of Military Property and Objects

سیاست کیفری افتراقی قانون نیروهای مسلح در قبال فروش اموال و اشیای نظامی

Yasser Shakeri
PhD in Criminal law and Criminology

یاسر شاکری
دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی

sssf200@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7732-8125>

Abstract

Considering the sensitivity of the job of the armed forces and the need to control their performance, having a differential criminal policy for the crimes of the armed forces is of particular importance for any country, as in the criminal system of Iran before and after the Islamic Revolution, the criminal policy for the armed forces It was and is a distinction intended by the legislator. The purpose of the current research is to examine the criminal policy of the Iranian Armed Forces Law regarding the sale, pity and desire and handing over of military objects and property by the armed forces. Selling, stealing and handing over military objects and property are important crimes in the criminal system of Iran's armed forces, so that in the laws of the armed forces before the Islamic revolution (the Law of Military Trials approved on 21/07/1928 and the Law of Procedure and Army Punishment approved 26/12/1939) and after the Islamic Revolution (Armed Forces Crimes Punishment Law approved 09/08/1992 and Armed Forces Crimes Punishment Law approved 30/12/2003). The present study, which is applied in terms of type and purpose, and has been carried out with a descriptive-analytical method, is trying to answer the question that the criminal laws of the armed forces before and after the Islamic revolution in relation to the sale, pity and desire and transfer of objects. What kind of differential criminal policy have the military and property followed? In response, It can be stated that the differential criminal policy in this regard is both a strict criminal policy and a lenient criminal policy.

Keywords: Armed Forces, Iran, Military Property, Criminal Policy.

چکیده

با توجه به حساسیت شغل نیروهای مسلح و نیاز به کنترل عملکرد آن‌ها، داشتن سیاست کیفری افتراقی در قبال جرائم نیروهای مسلح برای هر کشوری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که در نظام کیفری ایران در پیش و پس از انقلاب اسلامی برای نیروهای مسلح سیاست کیفری افتراقی مدنظر قانون‌گذار بوده و می‌باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی سیاست کیفری قانون نیروهای مسلح ایران در قبال فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال توسط نیروهای مسلح می‌باشد. فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال از جمله جرائم مهم در نظام کیفری نیروهای مسلح ایران می‌باشد، به طوری که در قانون‌های نیروهای مسلح پیش از انقلاب اسلامی (قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۰۴/۳۰ و قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۰۴) و پس از انقلاب اسلامی (قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ و قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹) به این جرائم پرداخته شده است. پژوهش حاضر که از نظر نوع و هدف، کاربردی و با روش توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است درصدد پاسخ به این پرسش است که قانون‌های مجازات جرائم نیروهای مسلح در پیش و پس از انقلاب اسلامی در رابطه با فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال از چه نوع سیاست کیفری افتراقی تبعیت نموده اند؟ در پاسخ می‌توان بیان داشت که سیاست کیفری افتراقی در این خصوص، هم سیاست کیفری سخت‌گیرانه و هم سیاست کیفری سهل‌گیرانه می‌باشد.

واژگان کلیدی: نیروهای مسلح، ایران، اموال نظامی، سیاست کیفری.

Received: 2023/09/03 - Review: 2024/01/10 - Accepted: 2024/01/31

دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۳ - مقاله: ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ - پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۳۱

ارجاع:

شاگری، یاسر؛ (۱۴۰۲)، سیاست کیفری افتراقی قانون نیروهای مسلح در قبال فروش اموال و اشیای نظامی، تمدن حقوقی، شماره ۱۷.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

محاكم نظامی را یکی از خاص‌ترین محاكم در بین نظام‌های قضایی باید محسوب نمود، زیرا شرح وظایف و اهمیت و حساسیتی که بر این نوع از مشاغل حاکم است، قانون‌گذار را مجاب نموده تا سیاست افتراقی را در حوزه کیفری برای آن در نظر گیرد، زیرا جدای از روش سرکوبگرانه و مقابله با جرم در سیاست کیفری، نکته دیگری که می‌تواند حائز اهمیت باشد این است که نیروهای مسلح، وابستگی شدیدی به منابع انسانی داشته و ایجاد هرگونه صدمه به کمیت و کیفیت منابع انسانی که هزینه‌های سنگینی را برای آموزش آن‌ها از طریق دولت‌ها صرف گردیده است مدنظر قرار دارد.

براساس نظریه قدرت عمومی، نیروهای مسلح عهده دار یکی از اعمال حاکمیتی کشور، یعنی امور دفاعی هستند و از دیگر سو، دفاع ملی یک خدمت عمومی است که نیروهای مسلح به عنوان بخشی از دولت به شهروندان ارائه می‌کنند. هر دو این مبانی سبب می‌شود که اموال نیروهای مسلح در زمینه امور دفاعی در جایگاه خاص حقوقی قرار بگیرند و تابع قواعدی باشند که مقتضای اهمیت امور دفاعی است. البته نیروهای مسلح اعمال تصدی و غیرخدمت عمومی، مانند تأمین مایحتاج و کالاهای مورد نیاز خود و کارکنان را نیز برعهده دارند، اما در این زمینه تمایز ماهوی با سایر اجزای دولت نخواهند داشت و نیز وجهه غالب اعمال آن‌ها را تشکیل نمی‌دهد (کرمی و مختاری دستنائی، ۱۳۹۶، ۳۳۸).

در این پژوهش که با روش توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است نگارنده در پی پاسخ به این پرسش است که سیاست کیفری در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح در پیش و پس از انقلاب اسلامی در

رابطه با فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال از چه نوع سیاست کیفری می‌باشد؟ نگرش مقایسه‌ای باعث می‌شود پژوهشگران نظام‌های آموزشی از شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در میان پدیده‌های آموزشی آگاه شوند و از هرگونه نگرش افراطی در پذیرش یا رد الگوهای موفق نظام‌های آموزشی دیگر دوری جویند. شیوه و روش مطالعات تطبیقی امروزه در گستره علوم انسانی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. به طوری که بسیاری از محققان بر این امر واقف‌اند که این شیوه مطالعاتی نکات مهمی از گستره اندیشگی را مورد نقد و بازخوانی قرار می‌دهد (شفیعی و ابراهیمی هاتف، ۱۳۹۹، ۳).

۱- سیاست کیفری

سیاست کیفری، از واژه‌ای مرکب تشکیل شده است که عبارتند از سیاست و کیفری. در فرهنگ لغات «سیاست» به معانی مختلفی به کار برده شده است. برخی از لغت‌شناسان، سیاست را اصلاح امور خلق و همچنین اداره کردن امور کشور دانسته‌اند (بهشتی، ۱۳۶۲، ۶۳۰). سیاست کیفری در عین حال که علم محسوب می‌شود فن نیز به شمار می‌آید و موضوع این علم و فن جستجو برای به دست آوردن بهترین قوانین و مقررات و همچنین ارشاد قانون‌گذار برای تدوین قوانین مناسب، راهنمایی قضات و چگونگی اجرای قوانین است. اگرچه سیاست کیفری در مفهوم محدود فقط موضوعات مربوط به مبارزه حقیقی علیه جرم را مورد بحث قرار می‌دهد که در نتیجه وابستگی‌اش را به حقوق جزا اثبات می‌کند ولی در عین حال به همان اندازه هم به بیان پدیده‌های حقیقی مبارزه علیه جرم می‌پردازد که نتیجتاً وابستگی‌اش را به علم جرم‌شناسی نشان می‌دهد زیرا به این علم کاملاً نیازمند است تا به کمک آن بتواند در عریان کردن این پدیده‌ها موفق گردد. باید اذعان کرد که نقش‌هایی را که این علم در زمینه‌های مختلف از جمله در سیاست کیفری به عهده دارد بسیار قابل توجه و درخور اهمیت است، به طوری که می‌توان گفت که سیاست کیفری در واقع تابع کامل نظریات جرم‌شناسی است زیرا کلیه مشکلات اجتماعی و فردی را مورد مطالعه قرار می‌دهد و با بررسی‌های دقیق و عمیق آن‌ها را تجزیه و تحلیل می‌کند و آنگاه نتیجه تحقیقات خود را که توأم با راهنمایی‌های بسیار ارزنده است ارائه می‌کند (مظلومان، ۱۳۵۱، ۴۸). سیاست کیفری، مهندسی کیفری عکس‌العمل مناسب در برابر جرم، مجرم و خطوط کلی طرز برخورد و موفقیت‌آمیز در مواجهه با جرم می‌باشد. برای این که یک سیاست کیفری همزمان کارآمد، عادلانه و انسانی باشد لازم است در پیش‌بینی و اجرای ضمانت اجراهای کیفری متناسب با تنوع جرائم، گوناگونی مجرمان و تفاوت

شرایط ارتکاب جرم از انواع و مقادیر مختلف مجازات‌ها بهره جوید و همواره هدف اصلی سیاست کیفری برتر را که برقراری عدالت در حد مطلوب و اصلاح و بازگرداندن مجرمان به جامعه می‌باشد را مدنظر قرار دهد (خوش‌گفتار، ۱۳۹۶، ۴۷).

سیاست کیفری، در واقع ابزاری است به جهت تعیین دورنمای استراتژی یک نظام کیفری پیرامون برخورد با جرم و برقراری حفظ نظم عمومی و امنیت. به عبارت دیگر اگر سیاست کیفری توانایی برقراری امنیت و حفظ نظم عمومی را نداشته باشد در واقع هیچ تلاشی در راستای روح عدالت‌پروری صورت نپذیرفته است. بنابراین جامعه باید نتایج حاصل از اجرای سیاست کیفری را به عینه ملاحظه و لمس نماید و بهترین نشانه در این خصوص کاهش جمعیت کیفری و همچنین حفظ و ارتقاء نظم عمومی و امنیت است. چه بسا که در طول تاریخ، بسیاری از طرح‌ها و ایده‌های مرتبط با سیاست کیفری به جهت عدم ملموس بودن از سوی افکار عمومی با شکست مواجه گردیده‌اند. تبیین واکنش‌های کیفری در قوانین جزایی سنتی، عموماً از اصول و مبانی مشترکی پیروی می‌کند. در تعیین این واکنش‌ها تعریف جرم، عناصر مشکله آن، معیارهای مسولیت کیفری و قواعد حاکم بر اعمال کیفرها به گونه‌ای اجرا می‌شوند که عموماً کاربردی کمابیش یکسان و مشابه در مورد انواع جرائم و مجازات‌ها داشته باشند. سیاستگذاران حوزه کیفر تلاش می‌کنند برای تحقق عدالت و حفظ حقوق و آزادی‌های فردی قواعدی نسبتاً یکسان را برای مقابله با همه مصادیق بزه و بزهکاری به کار بندند. اما گاه ظهور و بروز مصالح و ارزش‌های نوین، ویژگی‌های خاص بزهکار و گستره بزه دیدگان یا آثار گسترده‌ای که گونه‌ای خاص از بزه در جامعه دارد باعث می‌شود قانون‌گذار در موارد استثنایی معیارها، ضوابط و قانون‌های متعارف حاکم بر بزه وضع کند (کریمی، ۱۳۹۷، ۳۳۶).

یک سیاست کیفری علمی و سنجیده، که البته مستلزم سیاست جنایی‌ای معقول نیز هست، مبتنی بر مطالعات، برآوردها، بررسی‌ها و تحقیقات کمی و کیفری است. این نوع سیاست کیفری علاوه بر این که در تنظیم سیاست کنترل یک جرم یا کیفر خاص از دستاوردها و نتایج مطالعات در همان خصوص استفاده می‌کند، از آموزه‌های غالب در حقوق کیفری و جرم‌شناسی نیز بهره می‌گیرد. در تدوین سیاست کیفری علمی به نظرات پلیس، قضات، وکلا، کارشناسان، بزه‌دیدگان و مردم توجه می‌شود و کارنامه این سیاست پس از مدتی نقد، بازبینی و ارزیابی می‌شود. ویژگی دیگر سیاست کیفری، لحاظ کردن اصول حقوق بشر و کرامت انسانی در تدابیر و اقدامات کیفری است. از همین رو سخت‌گیرانه شدن این سیاست نیز مستند و در عین حال ضابطه‌مند است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۹، ۲۵).

برعکس، سیاست کیفری عوام‌گرا نه تنها به نظرات کارشناسان و جرم‌شناسان اعتنایی نمی‌کند بلکه مبتنی بر ملاحظات سیاسی حزب یا اکثریت سیاسی حاکم است. این سیاست کیفری با تأکید بیش از حد بر جرائم و با بهره‌برداری از فراگیر شدن احساس ناامنی و ترس از جرم در مردم به دنبال کسب محبوبیت سیاسی است. به همین جهت، با هم ذات‌پنداری با بزه‌دیدگاه بالفعل و بالقوه جرائم و با ایجاد فاصله میان مجرمان و سایر شهروندان، از سرکوب و سخت‌گیری کیفری حمایت می‌کند. از آنجایی که کارنامه دستگاه عدالت کیفری و سیاست کنترل جرم با حیات سیاسی متولیان آن در ارتباط است، این سیاست کیفری به دنبال راهکارهای زودبازده و مقطعی است، حتی اگر اثر مسکن گونه برای معضل بزهکاری داشته و در درازمدت مجدداً سربرآورد. مورد قبول عامه واقع شدن، همه آن چیزی است که در این سیاست به آن توجه می‌شود. بر این اساس، سیاست کیفری سخت‌گیرانه^۱ غیرعلمی که مبتنی بر عوام‌گرایی کیفری است را نباید با گفتمان جرم‌شناختی سخت‌گیرانه که براساس مطالعات و ارزیابی کارنامه رویکرد بالینی از اعمال سخت‌گیری و شدت‌گرایی بر مجرمان دفاع می‌کند، خلط کرد. سیاست کیفری کارشناسی محور به دلیل زمینه‌های علمی و عقلی خود، مرحله‌ای برای ارزیابی و سنجش کارنامه سیاست کیفری در قبال یک جرم خاص و به طور کلی بزهکاری دارد، درحالی که در سخت‌گیری کیفری مبتنی بر عوام‌گرایی احساسات و هیجانات سیاسی حاکم است و این سیاست پاسخی فوری و مقطعی به معضل بزهکاری است. هدف سیاست کیفری سخت‌گیرانه علمی پیشگیری از رهگذر اعمال مجازات با هدف سزادهی مجرم است، درحالی که سیاست کیفری سخت‌گیرانه عملی صرفاً به مهار بزهکاری آن هم در کوتاه مدت می‌اندیشد و به نتایج بلندمدت آن توجهی ندارد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۹، ۳۰).

۱- در سیاست کیفری سخت‌گیرانه علمی که بر عدالت استحقاقی مبتنی است مجازات از اهداف اصلاحی و درمانی فاصله گرفته و مجدداً به رسالت سزادهی خود روی می‌آورد. با نفوذ عوام‌گرایی به حوزه عدالت کیفری، شاهد ظهور سیاست‌هایی هستیم که در تدوین آن، اهداف سیاسی و عامه‌پسند بر آراء علمی اولویت دارد. جنبش سخت‌گیری کیفری نیز از نفوذ این اندیشه‌های عوام‌گرا در امان نمانده است، به نحوی که سخت‌گیری علمی نیز نتوانسته در مقابل تأثیر اندیشه‌های عوام‌گرا مقاومت کند و تا حدود زیادی ویژگی‌های غیرعلمی به خود گرفته است. سیاست کیفری سخت‌گیرانه غیرعلمی عموماً به صورت اتخاذ سیاست‌های مقطعی، زودبازده و شدت‌گرایانه ظاهر می‌شود. سیاست‌هایی که اثر مسکن گونه داشته و در بلندمدت نمی‌تواند پاسخگوی مشکل بزهکاری باشد (طاهری، ۱۳۹۲، ۱۳۰).

۲- سیاست کیفری افتراقی

در سیاست کیفری افتراقی در نیروهای مسلح ایران، نگاه قانون‌گذار به جرائم نیروهای مسلح، در واقع شباهت بسیار زیادی با قانون مجازات اسلامی دارد، به نحوی که اگر برخی از واژگان و اصطلاحات تخصصی از قانون مارالذکر حذف گردد، با قانون مجازات اسلامی مواجه خواهیم بود. هرچند قانون‌گذار در ایران می‌توانست، با استفاده از تجربیات نظامیان حقوقدان و همچنین بررسی قانون‌های سابق بر آن در ایران و سایر کشورهای جهان، به یک جمع‌بندی مناسب در حوزه جرم‌انگاری دست یابد تا ملزم نگردد قانون را پس از حدود دو دهه^۲ جرم‌انگاری با تغییرات گسترده همراه سازد. ماده «۹»^۳ قانون دادرسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴ مقرر داشته بود که نیروهای نظامی و انتظامی مکلف به انتقال حقوقدانان نظامی به سازمان قضایی نیروهای مسلح می‌باشند. در این خصوص می‌توان به محاکمه دکتر «محمد مصدق»^۴ و سرتیپ «محمدتقی ریاحی»^۵ در دادسرا و دادگاه نظامی بعد از «کودتای بیست و هشتم مرداد ۱۳۳۲»^۶ اشاره نمود که مقامات قضایی و وکیل مدافع (سرلشکر «نصرالله مقبلی»^۷ رئیس

۲- قانون دادرسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴، قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ و قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹.

۳- ماده ۹: نیروهای نظامی و انتظامی بنا به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی مکلف به انتقال حقوقدانان نظامی و پرسنل مورد لزوم به این سازمان هستند.

۴- محمد مصدق (بیست و ششم خرداد ۱۲۶۱-چهاردهم اسفند ۱۳۴۵) مشهور به دکتر مصدق و ملقب به مصدق‌السلطنه، سیاستمدار و حقوقدان ایرانی بود که از ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۲ به‌عنوان سی‌امین نخست‌وزیر ایران خدمت کرد.

۵- محمدتقی ریاحی (۱۲۸۹ چالشتر-چهاردهم مرداد ۱۳۶۷ نیس)، از افسران و نظامیان حامی دکتر محمد مصدق و جبهه ملی و رئیس ستاد ارتش منصوب دکتر محمد مصدق در هفت ماه پایانی دوران نخست‌وزیری او بود، که کودتای بیست و پنجم مرداد ۱۳۳۲ علیه دولت دکتر مصدق را خنثی و توازن قوا را از سمت حامیان محمدرضا پهلوی به سوی حامیان دکتر مصدق سوق داد، اما پس از براندازی دولت دکتر مصدق توسط کرمیت روزولت مأمور سازمان جاسوسی ایالات متحده آمریکا (سیا) در بیست و هشتم مرداد ۱۳۳۲ دستگیر و زندانی شد.

۶- کودتای بیست و هشتم مرداد، کودتایی است که با طرح و حمایت مالی و اجرایی سرویس اطلاعات مخفی بریتانیا (اس‌آی‌اس) و آژانس اطلاعات مرکزی ایالات متحده آمریکا (سیا) و با همراهی بخشی از ارتش شاهنشاهی ایران و همکاری محمدرضا پهلوی و پشتیبانی مخالفان دکتر محمد مصدق با هدف سرنگونی دولت قانونی دکتر محمد مصدق در بیست و هشتم مرداد ۱۳۳۲ رخ داد.

دادگاه، سرتیپ «حمید شیروانی»^۸، سرتیپ «محمود افشارپور»، سرتیپ «محمدعلی خزاعی» و سرتیپ «تیمور بختیار»^۹ اعضای هیأت ریسه، سرتیپ «امیرحسین آزموده»^{۱۰} دادستان و سرهنگ «جلیل بزرگمهر»^{۱۱} وکیل مدافع، از حقوقدان‌های نظامی بودند. این تغییر و تحولات هرچند شجاعانه بوده و بیانگر صداقت قانون‌گذار در پذیرش برخی از اشتباهات خویش است، اما به نظر می‌رسد می‌توان با در نظر

۷- نصرالله مقبلی در ۱۲۷۸ متولد شد. پس از انجام تحصیلات ابتدائی و متوسطه وارد مدرسه نظام شد و دو دوره ساله مدرسه را گذرانید. در ۱۳۰۲ با درجه ستوان یکمی برای ادامه تحصیل از طرف وزارت جنگ به فرانسه اعزام شد و دوره دانشکده سن سیر را در پاریس طی کرد و به ایران بازگشت. در ۱۳۱۵ با درجه سرگردی فرمانده دانشکده افسری ژاندارمری شد و مدت دو سال در تعلیم دانشجویان تلاش کرد. در ۱۳۱۷ با درجه سرهنگی به ارتش منتقل شد و فرماندهی هنگ و ریاست ستاد چند لشکر را عهده‌دار شد. در ۱۳۲۶ هنگامی که فرمانده تیپ گیلان بود درجه سرتیپی گرفت و پس از آن به فرماندهی لشکر آذربایجان منصوب شد و در ۱۳۳۰ به درجه سرلشکری ارتقاء یافت و پس از چندی بازنشسته شد.

۸- حمید شیروانی فرزند مسعود شیروانی، در ۱۲۸۵ متولد شد. تحصیلات خود را در دبیرستان نظام و دانشکده افسری پایان داد و در ۱۳۰۷ به درجه افسری نائل آمد و در همان سال در دوره‌ی چهارم محصلین اعزامی نظامی ارتش به اروپا به فرانسه رفت و دانشکده سوارنظام سمور پاریس را گذرانید و به ایران بازگشت و مربی دانشکده افسری در رشته سوارنظام شد و سرانجام فرمانده رشته سوارنظام دانشکده افسری گردید. سایر مشاغل نظامی وی عبارتند از: فرمانده هنگ سوار پهلوی، فرمانده هنگ سوار اصفهان، فرمانده تیپ جهرم، معاونت لشکر اصفهان. آخرین سمت نظامی او فرمانده سپاه دوم آذربایجان و گیلان و زنجان بود و در سال ۱۳۴۰ بازنشسته شد.

۹- تیمور بختیار (۱۲۹۳-بیست و پنجم مرداد ۱۳۴۹) سپهبد نیروی زمینی شاهنشاهی و از بنیانگذاران ساواک (سازمان اطلاعات و امنیت کشور) و نخستین رییس آن سازمان از بیست و یکم اسفند ۱۳۳۵ تا هفتم اسفند ۱۳۳۹ بود. وی پس از اختلاف با محمدرضا پهلوی و اتهام خیانت به کشور، به اعدام غیابی محکوم و توسط ماموران ساواک در بیست و پنجم مرداد سال ۱۳۴۹، در دیاله عراق به قتل رسید.

۱۰- امیرحسین آزموده (۱۲۸۵ تهران- ۱۳۷۷ فرانسه) از نظامیان ارشد دوره پهلوی بود. او پس از طی تحصیلات به ارتش شاهنشاهی ایران و دانشگاه جنگ وارد شد و پس از تحصیلات نظامی، در رشته حقوق دانشگاه تهران تحصیل کرد و بعدها دادستان ارتش گردید. در سال ۱۳۰۸ به درجه ستوانی و در سال ۱۳۱۹ به درجه سرگردی ارتقاء یافت. او از مخالفان دولت دکتر محمد مصدق بود و بلافاصله پس از کودتای بیست و هشتم مرداد ۱۳۳۲ به دادستانی ارتش منصوب شد.

۱۱- جلیل بزرگمهر (۱۲۹۱-۱۳۸۶) وکیل و نظامی ایرانی بود. او وکالت دکتر محمد مصدق را بر عهده داشت.

گرفتن تمامی جوانب امر، به قانونی کامل یا حداقل با نقص کمتر دست یافت.

اهمیت و ضرورت واکاوی سیاست کیفری افتراقی در قبال جرائم نیروهای مسلح تأثیر انکارناپذیری در جلوگیری از وقوع جرائم دارد. نمی‌توان از اتخاذ سیاست کیفری افتراقی و کارا در خصوص پاره‌ای از جرائم از جمله جرائم نظامی که دارای ماهیتی حساس می‌باشند و کوچک‌ترین تسامح در مقابل آن منجر به هم خوردن نظم و امنیت جامعه می‌شود تغافل کرد. سیاست کیفری افتراقی در حقوق ماهوی ناظر به عدول قانون‌گذار از اصول و قواعد شناخته شده‌ای است که نسبت به عموم جرائم اعمال می‌شود (کرمی، ۱۳۹۷، ۳۴۷). بنابراین سیاست کیفری به‌عنوان یک موضوع مهم که صرفاً به سرکوبگری جرم می‌انداشد، در تلاش است تا با ارائه چهارچوب‌ها و مؤلفه‌های مؤثر، مستقیماً با جرم مواجه شده و با آن به مقابله برخیزد. در حوزه نیروهای مسلح نیز بحث جرم و تبعات ارتکاب آن برای جامعه و سازمان‌های نظامی بسیار حائز اهمیت است، اتفاقاً نکته مهم این است که در صورت بروز جرم در یک محیط غیرنظامی، مقابله با آن اعم از مجازات اعدام، حبس یا شلاق یا سایر مجازات‌ها، صرفاً در همان حوزه مورد بازتاب و انعکاس قرار می‌گیرد مگر در موارد استثنائی که افکار عمومی را جریحه‌دار می‌سازد (مانند خفاش شب^{۱۲} و شهلا جاهد^{۱۳})، اما در جرائم نظامی، در صورت بروز جرم از قبیل ربودن هواپیمای جنگی توسط یک خلبان، تیراندازی به سوی افسران مافوق و... هرچند از جهت مجازات می‌تواند به اعدام، حبس و سایر مجازات‌ها ختم گردد، اما بازخورد و انعکاس آن صرفاً در محیط پادگانی و سازمان نظامی باقی نمی‌ماند بلکه می‌تواند در تفسیرهای صورت گرفته به‌عنوان حلقه ضعیف شده امنیت داخلی کشور و یا کاهش نظم

۱۲- غلامرضا خوش‌رو کوران کردیه (یکم آذر ۱۳۴۳ در کوران کردیه (فاروج) - بیست و دوم مرداد ۱۳۷۶ در تهران) معروف به خفاش شب یا خفاش شب‌های تهران از معروف‌ترین قاتلان زنجیره‌ای ایرانی است. وی قتل‌های زنجیره‌ای خود را که همراه با سرقت و تجاوز جنسی بود از سال ۱۳۷۱ در تهران آغاز کرد. یک‌بار در سال ۱۳۷۱ دستگیر شد ولی از چنگ مأموران گریخت و بار دوم در سال ۱۳۷۶ دستگیر و به اتهام نه فقره قتل اعدام شد. البته وی در دادگاه تنها به یک مورد سرقت ماشین و تقسیم اموال مسروقه اقرار کرده و قتل‌ها را کار شخصی به نام حمید رسولی می‌دانست.

۱۳- خدیجه جاهد، معروف به شهلا (بیستم اردیبهشت ۱۳۴۸ - دهم آذر ۱۳۸۹) همسر موقت ناصر محمدخانی بود که به اتهام قتل لاله سحرخیزان، همسر دائم محمدخانی، در هفدهم مهر ۱۳۸۱ در خانه‌ای واقع در میدان کتابی تهران، به قصاص محکوم شد و بامداد دهم آذر ۱۳۸۹ در زندان اوین به دار آویخته شد.

عمومی به نظر آید مانند کودتای نوژه در ۱۳۵۹^۴، حمله‌های تهران در ۱۳۹۶^۵، حمله به مراسم گرامیداشت هفته دفاع مقدس در ۱۳۹۷^۶، حمله به حرم حضرت شاهچراغ (ع) در ۱۴۰۱^۷ و حمله به حضرت شاهچراغ (ع) در ۱۴۰۲^۸.

یکی از ملاک‌های تعیین جرم خاص آن است که در وظایف اشخاصی که به موجب تکالیف یا

۱۴- کودتای نقاب (سرواژه «نجات قیام ایران بزرگ») که بعدها به نام کودتای نوژه معروف شد طرحی برای سرنگونی نظام تازه تأسیس جمهوری اسلامی بود. «نوژه» در حقیقت اشاره به نام محمد نوژه، خلبانی که در بیست و پنجم مرداد ۱۳۵۸ و در طی عملیاتی در پاوه توسط نیروهای احزاب کرد مورد آتش‌بار قرار گرفت و شهید شد اشاره دارد؛ از این رو که بعد از شهید شدن او نام پایگاه سوم شکاری (مرکز فرماندهی کودتا) به افتخار او به پایگاه شکاری خلبان شهید محمد نوژه تغییر یافت. برنامه در هجدهم تیرماه ۱۳۵۹ با دستگیری و کشته‌شدن تعدادی از عوامل آن فاش شد. پایگاه هوایی نوژه (شاهرخی) در نزدیکی شهر کبودرآهنگ استان همدان مرکز فرماندهی آن بود. فرماندهی کل کودتا به‌دست سپهبد سعید مهدیون (فرمانده پیشین نیروی هوایی ایران) و رهبری قسمت نیروی هوایی این کودتا برعهده سرتیپ خلبان رییس آکروجت شاهنشاهی آیت محقق بود.

۱۵- حملات ۱۳۹۶ تهران به مجموعه به ساختمان مجلس شورای اسلامی و حرم حضرت امام خمینی (ره) در هفدهم خرداد ۱۳۹۶ در تهران اشاره دارد که در نتیجه آن بیست و دو نفر شهید و دست‌کم پنجاه و دو نفر زخمی شدند.

۱۶- حمله به مراسم گرامیداشت هفته دفاع مقدس در اهواز، یک حمله مسلحانه در ایران بود که در صبح روز شنبه سی و یکم شهریور ۱۳۹۷ در جریان مراسم رژه نظامی نیروهای مسلح به مناسبت آغاز هفته دفاع مقدس در اهواز روی داد. این حمله چندین کشته و زخمی از نظامیان و مردم عادی به همراه داشت. شورای امنیت سازمان ملل متحد، وزارت امور خارجه ایالات متحده آمریکا، اسپانیا، سوریه، پاکستان، الجزایر، ارمنستان و رؤسای جمهور روسیه، مصر و افغانستان و برخی کشورها و نهادها و شخصیت‌های سیاسی دیگر مانند سفیر بریتانیا، امیر کویت، قطر و عمان ضمن تروریستی نامیدن این حمله آن را به‌شدت محکوم کردند. داعش و بنا به گفته برخی رسانه‌ها گروه الاحوازیه نیز در ابتدا مسئولیت این حمله را بر عهده گرفته‌اند. گروه الاحوازیه اما بعد از یک روز با انتشار بیانیه‌هایی به زبان‌های عربی و انگلیسی، مسئولیت خود در حمله تروریستی اهواز را رد کرد.

۱۷- حمله به حرم شاهچراغ یک حمله مسلحانه در محوطه حرم شاهچراغ شیراز بود که در عصر چهارم آبان ۱۴۰۱ اتفاق افتاد. در نتیجه این حمله سیزده نفر شهید و بیش از بیست نفر زخمی شدند. ساعتی پس از این حمله، داعش با انتشار بیانیه‌ای مسئولیت این حمله را پذیرفت.

۱۸- حمله به حرم شاهچراغ یک حمله مسلحانه در محوطه حرم شاهچراغ شیراز بود که در بیست و دوم مرداد ۱۴۰۲ اتفاق افتاد. در این حمله یک نفر از خادمان و یکی از محافظان حرم شهید و هفت نفر دیگر زخمی شدند.

موقعیت خود مکلف به اجرای آن وظایف بوده‌اند اخلال کنند و تکالیف و وظایف جامعه یا تمام افراد جامعه را برهم بزنند که جرائم نظامی بارزترین نمونه این جرائم خاص است (گارو، ۱۳۴۴، ۲۳۷). اصولاً در حقوق جزای عمومی، جرائم را به اعتبار عناصر سه گانه (قانونی، روانی و مادی) تقسیم می‌کنند. معمولاً یکی از طبقه‌بندی‌ها براساس عنصر قانونی، تقسیم جرائم به جرائم عمومی و نظامی است (الهام، ۱۳۸۹، ۲۷). برخی از حقوق‌دانان جرائم نظامی را چنین تعریف کرده‌اند: جرائم نظامی عبارتند از قصور نظامیان در حفظ انضباط و تخلف از وظایف ارتش که به مناسبت شغل به آن‌ها محول شده است (اردبیلی، ۱۳۸۵، ۲۷۱). در «لایحه قانونی الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون اعاده صلاحیت مراجع قضایی دادگستری مصوب ۱۳۵۸»^{۱۹} و تبصره دوم^{۲۰} ماده «۵۹۷» قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ جرائم نظامی تعریف شده است. با توجه به عدم تعریف جرم نظامی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹، به نظر می‌رسد که قانون‌گذار با توجه به اعلام مصادیق مجرمانه در ماده‌های مختلف قانون فوق، به مفاهیم عمومی آن در قانون مجازات اسلامی اکتفا نموده است. با این وصف در ماده «۲»^{۲۱} قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ (ماده «۲»^{۲۲} قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸) در بند اول قانون‌گذار، دادگاه نظامی را مکلف نموده تا به مجازات‌های اشاره شده در قانون مذکور توجه و براساس آن حکم صادر نماید. این موضوع دقیقاً همان سیاست کیفری افتراقی است که باید درخصوص آن بحث صورت پذیرد. هرچند قانون‌گذار در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ به مصادیق مجرمانه به صراحت اشاره داشته و مجازات‌هایی را برای آن‌ها به

۱۹- ماده واحده: تبصره زیر به عنوان تبصره سوم به ماده واحده قانون اعاده صلاحیت مراجع قضایی دادگستری الحاق می‌شود. تبصره: منظور از جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی جرائمی است که افسران و درجه‌داران و افراد و کارمندان وزارت دفاع و ارتش به سبب خدمت در سازمان یا واحد نظامی مربوط مرتکب شده باشند.

۲۰- تبصره ۲: منظور از جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی، جرائمی است که اعضای نیروهای مسلح در ارتباط با وظایف و مسئولیت‌های نظامی و انتظامی که طبق قانون و مقررات به عهده آنان است مرتکب گردند.

۲۱- ماده ۲: دادگاه نظامی مکلف است در مواردی که مجازات جرمی در این قانون ذکر شده است به استناد این قانون حکم صادر نماید. اعمال تخفیف و تبدیل نیز به موجب همین قانون خواهد بود.

۲۲- ماده ۲: در مواردی که مجازات جرمی در این قانون ذکر نشده باشد، دادگاه طبق قوانین عمومی تعیین کیفر خواهد نمود.

تفکیک در نظر گرفته است، اما از آنجا که نگاه سیاست کیفری با نگاه سیاست جنایی کاملاً متفاوت است، صرفاً به موضوع مجازات این مصادیق پرداخته است.

۳- فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال در نیروهای مسلح

قانونگذار فصل هفتم^{۲۳} ماده‌های «۸۰»^{۲۴}، «۸۱»^{۲۵}، «۸۲»^{۲۶}، «۸۳»^{۲۷}، «۸۴»^{۲۸}، «۸۵»^{۲۹} و «۸۷»^{۳۰} قانون

- ۲۳- فصل هفتم: فروش و حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح
- ۲۴- ماده ۸۰: هر نظامی که اسلحه و یا اجزای آن یا مهمات یا مواد منفجره یا محترقه متعلق به دولت یا در اختیار دولت را که بر حسب وظیفه به او سپرده شده و یا به هر نحو به آن دسترسی پیدا کرده بفروشد یا به رهن بگذارد یا به نحو دیگری مورد معامله قرار دهد یا با سوءنیت مخفی نماید به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌شود.
- ۲۵- ماده ۸۱: هر نظامی که مرکب یا وسائل نقلیه یا سایر اموال متعلق به دولت یا در اختیار دولت را که بر حسب وظیفه به او سپرده شده و یا به هر نحو به آن دسترسی پیدا کرده بفروشد یا به رهن بگذارد یا به نحو دیگری مورد معامله قرار دهد یا با سوءنیت مخفی نماید به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم می‌گردد.
- ۲۶- ماده ۸۲: هر نظامی البسه نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است و فروش و یا هر نوع معامله دیگری در مورد آن از نظر سازمان مربوط غیرمجاز باشد بفروشد یا به نحو دیگری مورد معامله قرار دهد به حبس از دو تا شش ماه محکوم می‌شود.
- ۲۷- ماده ۸۳: هر نظامی که اسلحه و مهمات یا وسائل و لوازم نظامی متعلق به دولت یا در اختیار دولت را که بر حسب وظیفه به او سپرده شده به مصرف غیرمجاز برساند یا مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد یا بدون اجازه و برخلاف مقررات در اختیار دیگری بگذارد یا به علت اهمال یا تفریط موجب نقص یا تضییع آن‌ها گردد به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم می‌گردد.
- ۲۸- ماده ۸۴: هر نظامی که سایر وسائل و اموال و وجوه متعلق به دولت یا در اختیار دولت را که بر حسب وظیفه به او سپرده شده به مصرف غیرمجاز برساند یا مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد یا بدون اجازه و برخلاف مقررات در اختیار دیگری بگذارد و یا آن را به مصارفی برساند که در قانون برای آن اعتباری منظور نشده است و یا در غیر مورد معین یا زائد بر اعتبار مصرف نماید به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شود.
- ۲۹- ماده ۸۵: هر نظامی که به علت اهمال یا تفریط موجب نقص یا تضییع اموال مذکور در ماده (۸۴) این قانون شود و خسارت وارده بیش از مبلغ ده میلیون ریال باشد به حبس از سه ماه تا دو سال محکوم می‌شود. در صورتی که خسارت وارده کمتر از این مبلغ باشد، علاوه بر جبران خسارت وارده، با وی مطابق آئین‌نامه انضباطی رفتار می‌شود.
- ۳۰- ماده ۸۷: هرگاه اعمال مذکور در این فصل موجب اختلال در نظام (به هم خوردن امنیت کشور) و یا شکست جبهه اسلام گردد مرتکب به مجازات محارب محکوم می‌شود.

جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ (ماده‌های «۲۴۶»^{۳۱}، «۲۴۷»^{۳۲}، «۲۴۸»^{۳۳} و «۲۴۹»^{۳۴} قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۰۴/۳۰، بند چهارم ماده «۵۳»^{۳۵}، ماده‌های «۳۷۶»^{۳۶}، «۳۷۷»^{۳۷}، «۳۷۸»^{۳۸} و «۳۷۹»^{۳۹}

۳۱- ماده ۲۴۶: هر نظامی که اسب، اسلحه، البسه، مهمات و سایر لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است بفروشد علاوه بر استرداد عین یا قیمت آن به حبس عادی از یک تا سه سال محکوم می‌شود. هر نظامی که اشیاء مزبور را تماماً بخرد یا مخفی کند به همین مجازات محکوم می‌شود. چنانچه اشیاء مزبور از جمله اشیایی باشد که مربوط به تجهیزات عمده نظامی مرتکب برده مانند پیراهن وزیر جامه و امثال آن مجازات مرتکب از سه ماه تا یک سال حبس عادی و از پنجاه الی یکصد ضربه شلاق است.

۳۲- ماده ۲۴۷: هر نظامی که اسلحه و مهمات و چیزهای دیگری را که برای خدمت به او سپرده شده است تلف نموده و یا به مصرف غیرمجاز برساند محکوم به شش ماه تا دو سال حبس عادی است. همچنین هر نظامی که حکم تیرئه‌اش راجع به فرار صادر شده باشد ولی اسب یا اسلحه و سایر لوازم نظامی را که در موقع فرار با خود برده است ارائه ندهد.

۳۳- ماده ۲۴۸: هر نظامی یا قسمتی از اسلحه و البسه و سایر چیزهایی که برای خدمت به او سپرده شده است رهن بگذارد علاوه بر رد عین آن یا قیمت آن به حبس عادی از شش ماه تا یک سال محکوم می‌شود. در مورد اشیایی که جزو تجهیزات نظامی عمده او محسوب نشود مجازات او از دو ماه تا شش ماه حبس عادی است.

۳۴- ماده ۲۴۹: هر کس که اسلحه و مهمات و البسه و هر قسم اشیاء نظامی را با علم به این که اشیاء مزبوره متعلق به نظام است خریداری یا مخفی نموده یا به رهن بگیرد به همان مجازاتی که برای عامل جرم مقرر است محکوم می‌شود جز در مواردی که اجازه فروش اشیاء مزبوره از مقامات مربوطه داده شده باشد.

۳۵- ماده ۵۳: رسیدگی به بزه‌های مشروح پایین از خصایص دادگاه انتظامی بوده و به دیوان حرب ارجاع نمی‌شود: ۴- در مورد بزه‌های مشروح در مواد ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸ و ۳۷۹ این قانون راجع به فروش و حیف و میل نمودن و رهن گذاشتن و مخفی نمودن اشیاء و البسه نظامی (غیر از اسلحه و مهمات) مشروط بر این که مجموع بهاء اشیایی که به این ترتیب مورد تصرف غیرقانونی و سوءاستفاده واقع شده است (به نرخ عادلانه حین ارتکاب) از یکصد ریال تجاوز نماید.

۳۶- ماده ۳۷۶: هر نظامی که اسب یا اسلحه یا البسه یا مهمات یا سایر لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است بفروشد به حبس عادی از یک سال تا سه سال محکوم است و نیز به استرداد عین و در صورت عدم امکان به پرداخت بهای آن محکوم می‌شود.

۳۷- ماده ۳۷۷: هر نظامی که اسلحه یا مهمات یا سایر لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است تلف نموده یا به مصرف غیرمجاز برساند علاوه بر رد بها محکوم به شش ماه تا سه سال حبس عادی است.

قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۰۴، ماده‌های «۶۰»، «۶۱»، «۶۲»، «۶۳»، «۶۴» و «۶۵»

۳۸- ماده ۳۷۸: هر نظامی که تمام یا قسمتی از اسلحه یا البسه یا سایر لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است رهن بگذارد علاوه بر ردعین یا بهای آن به حبس عادی از شش ماه تا یک سال محکوم می‌شود.

۳۹- ماده ۳۷۹: هر کسی که اسلحه یا مهمات یا البسه یا هر قسم اشیای نظامی را با علم به این که اشیاء نامبرده متعلق به ارتش است خریداری یا مخفی نموده یا به رهن بگیرد به همان کیفری که برای عامل بزه مقرر است محکوم می‌شود جز در مواردی که اجازه فروش اشیاء مذکور رسماً داده شده باشد.

۴۰- ماده ۶۰: هر نظامی که اسلحه و یا اجزای آن یا مهمات یا مواد منفجره یا محترقه متعلق به دولت را که برای خدمت به او سپرده شده است، بفروشد در صورت موجود بودن مال به رد عین و در غیر این صورت حسب مورد به پرداخت مثل یا قیمت و یا جبران خسارت وارده و پرداخت اجرت‌المثل و حبس از سه تا ده سال محکوم می‌شود و اگر عمل وی موجب افساد و اختلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام گردد محارب محسوب می‌شود.

۴۱- ماده ۶۱: هر نظامی که مرکب یا وسایل نقلیه یا سایر لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است بفروشد در صورت موجود بودن مال به رد عین و در غیر این صورت حسب مورد به پرداخت مثل یا قیمت و یا جبران خسارت وارده و پرداخت اجرت‌المثل و حبس از یک تا سه سال محکوم می‌شود و اگر عمل وی موجب افساد و اختلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام گردد محارب محسوب می‌شود.

۴۲- ماده ۶۲: هر نظامی البسه نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است و فروش یا رهن آن از نظر سازمان مربوطه غیرمجاز باشد بفروشد یا رهن بگذارد، در صورت موجود بودن مال به رد عین و در غیر این صورت حسب مورد به پرداخت مثل یا قیمت و یا جبران خسارت وارده و پرداخت اجرت‌المثل و حبس از دو ماه تا شش ماه محکوم می‌شود.

۴۳- ماده ۶۳: هر نظامی که مرکب یا اسلحه یا مهمات یا وسایل نقلیه یا سایر وسایل و لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است مخفی و یا تلف نماید یا به مصرف غیرمجاز برساند و یا مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد در صورت موجود بودن مال به رد عین و در غیر این صورت حسب مورد به پرداخت مثل یا قیمت و یا جبران خسارت وارده و پرداخت اجرت‌المثل و حبس از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شود و اگر عمل وی موجب افساد و اختلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام گردد محارب محسوب می‌شود.

۴۴- ماده ۶۴: هر نظامی که تمام یا قسمتی از اسلحه یا مهمات یا سایر وسایل و لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است در اختیار دیگری بگذارد در صورت موجود بودن مال به رد عین و در غیر این صورت حسب مورد به پرداخت مثل یا قیمت و یا جبران خسارت وارده و پرداخت اجرت‌المثل و حبس از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شود و اگر عمل وی موجب افساد و اختلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام گردد محارب محسوب می‌شود.

«۶۵» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ را به فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال اختصاص داده است.

۳-۱- ماده ۸۰ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

ابزار جنگی را سلاح می‌گویند. سلاح به ابزاری گفته می‌شود که برای نبرد با دشمن ساخته شده و معنی آن از لحاظ زمان و مکان متغیر است (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۲، ۵۳). خواه برای حفظ بدن در برابر حمله دشمن باشد؛ مانند کلاه نظامی، سپر و محافظ و یا برای تهاجم و ضربه زدن به دشمن، مانند تفنگ، نیزه و... اسلحه و یا اجزای آن یا مهمات یا مواد منفجره یا محترقه متعلق به دولت یا در اختیار دولت را که برحسب وظیفه به او سپرده شده و یا به هر نحو به آن دسترسی پیدا کرده است (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۱۱). در ماده «۲»^{۴۶} و تبصره^{۴۷} ماده «۲» قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات مصوب ۱۳۹۰/۰۶/۰۷ سلاح تعریف شده است.

رکن ماده جرائم موضوع ماده «۸۰» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ عبارت است از فروش، رهن گذاشتن و معامه کردن. فروختن در معنای اهل لغت «روشن شدن آتش و مشتعل شدن» آمده و این کلمه، مخفف فروختن است (دهخدا، ۱۳۷۷، ۸۵۱) و در اصطلاح حقوقی فروختن به معنای انتقال مالکیت مال از فروشنده به خریدار در مقابل مبلغی پول یا مال است که در فرهنگ لغت عرب معادل کلمه بیع و سوق قرار گرفته است. برای وقوع این جرم صرف انتقال حقوقی مال یعنی انعقاد قرارداد از سوی مأمور نظامی کفایت می‌کند، هرچند شرایطی که باید برای درستی معامله وجود داشته باشد، فراهم نبوده و مال تحویل طرفین نشده باشد. در واقع حتی اگر شخص نظامی اشیاء و اموال نیروهای مسلح

۴۵- ماده ۶۵: هر نظامی که بر اثر بی احتیاطی یا عدم اجرای مقررات به اسلحه و مهمات و سایر اشیاء و اموال و لوازم نظامی متعلق به دولت یا آن چه در اختیار دولت است خسارتی وارد آورد یا موجب فقدان یا از بین رفتن آن‌ها بشود علاوه بر پرداخت خسارت به حبس از دو ماه تا دو سال محکوم می‌شود و اگر عمل وی موجب افساد و اخلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام گردد محارب محسوب می‌شود.

۴۶- مقصود از سلاح و مهمات در این قانون انواع سلاح‌های گرم و سرد جنگی و شکاری اعم از گلوله زنی و غیر گلوله زنی و مهمات مربوط به آن‌ها است.

۴۷- اسلحه لیزری و آن دسته از شبه سلاح‌هایی که به دلیل مشابهت و کاربرد، قابلیت جایگزینی سلاح را دارند از حیث احکام مندرج در این قانون، حسب مورد تابع احکام سلاح گرم قرار می‌گیرند و سلاح‌های آموزشی و بیهوش کننده تابع احکام سلاح شکاری می‌باشند.

را بعد از فروختن به تصرف خریدار در نیاورد، باز هم مرتکب این جرم شده است.

فروش اشیای نظامی جرمی است که براساس آن، نیروی نظامی اشیای و اموال سپرده شده یا در دسترس را از آن خود می‌داند و به تبع آن به خود اجازه می‌دهد آن اموال را مورد فروش قرار دهد؛ لیکن، تا زمانی که این جرم نمود خارجی «به شکل فروختن» پیدا نکرده است، مجازات فروش اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح مورد ندارد. آشکار است که جرم فروش اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح در مقابل مبلغی پول قابلیت اجرا پیدا می‌کند؛ یعنی شخص نظامی با علم بر این موضوع که مال از آن خودش نیست و از سوی دولت در اختیار نیروهای مسلح قرار گرفته است؛ اقدام به معامله اشیاء و اموالی می‌کند که یا حسب وظیفه به وی سپرده شده یا به هر نحو دیگری به آن دسترسی پیدا کرده است. این جرم از جرائم آنی است نه مستمر؛ به عبارت دیگر، در همان لحظه که معامله صورت گرفت و در عرف معاملات مال فروخته شد، این جرم محقق شده و وقوع آن نیاز به استمرار و یا تکرار فروش ندارد؛ بنابراین صرف معامله اشیاء و اموال نیروهای مسلح در مقابل مبلغی پول، منجر به تحقق جرم فروش اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح می‌شود؛ هرچند بلافاصله پس از فروختن و تحویل مبلغ، شخص نظامی از کرده خود پشیمان شده و درصدد به هم زدن معامله برآید. خواه مرتکب قصد نتیجه (ضرر رساندن به اموال دولت و نیروهای مسلح) را داشته باشد، خواه نه؛ در صورت فروش اموال و اشیاء، مضمول ماده‌های «۸۰»، «۸۱» و «۸۲» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ قرار می‌گیرد و قابل مجازات خواهد بود؛ حتی اگر قصد ایراد ضرر نداشته، بلکه به قصد نفع رساندن به دولت و مجموعه نیروهای مسلح، اموال را در غیر مورد خاص خود بفروشد، عمل او مضمول مقررات فصل هفتم قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ خواهد بود و تحت عنوان فروش اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح قابل مجازات است (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۱۳).

در رهن، کسی که بدهکار است مالی را به‌عنوان وثیقه به طلبکار می‌دهد. رهن‌دهنده را رهن و طرف دیگر را مرتهن می‌گویند (ماده «۷۷۱»^{۴۸} قانون مدنی). جرم رهن اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح در مقابل یک یا چند دین، قابلیت اجرا پیدا می‌کند؛ یعنی شخص نظامی با این که می‌داند اموال یا وجوه از آن خودش نیست و از سوی دولت در اختیار نیروهای مسلح قرار گرفته است؛ اقدام به رهن اشیاء و اموالی

۴۸- ماده ۷۷۱: رهن عقدی است که به موجب آن مدیون مالی را برای وثیقه به داین می‌دهد. رهن‌دهنده را رهن و طرف دیگر را مرتهن می‌گویند.

می‌کند که یا حسب وظیفه به وی سپرده شده است یا به هر نحو قانونی دیگری به آن دسترسی پیدا کرده است. این جرم به صرف وثیقه قرار گرفتن اسلحه یا اجزای آن یا مهمات یا مواد منفجره محقق می‌شود و نیازی به ادامه تصرف نیست؛ به عبارت دیگر، در همان لحظه‌ای که اسلحه یا اجزای آن یا مهمات یا مواد منفجره در رهن طرف مقابل قرار می‌گیرد، این جرم محقق شده است؛ بنابراین صرف رهن اشیاء و اموال نیروهای مسلح در مقابل یک دین، جرم است؛ هر چند بلافاصله پس از رهن و تحویل مالی که به عنوان وثیقه داده شده، شخص نظامی از عمل خود پشیمان شده و درصدد به هم زدن این وثیقه برآید. خواه مرتکب قصد نتیجه (ضرر رساندن به اموال دولت و نیروهای مسلح) را داشته باشد، خواه نه، در صورت رهن این اشیاء، مشمول ماده «۸۰» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ قرار می‌گیرد (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۱۵). مخفی کردن اسلحه یا مهمات یا سایر وسایل و اموال ذکر شده باید با سوءنیت باشد، بنابراین، اگر فرد نظامی هنگام حمله دشمن، مهمات مازاد بر نیاز را به انگیزه عدم دسترسی دشمن در محلی مخفی نماید، به لحاظ فقدان سوءنیت مشمول مقررات ماده «۸۰» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ نمی‌گردد (یزدانیان، ۱۳۹۰، ۲۳۰).

۳-۲- ماده ۸۱ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

جرم موضوع ماده «۸۱» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ تمامی وسایل و اموال متعلق به دولت غیر از اسلحه، مهمات، اجزای آن‌ها، مواد منفجره و محترقه که موضوع جرم پیش‌بینی شده در ماده «۸۰» قانون فوق را تشکیل می‌دهند، می‌باشد. نیاز نیست که مرکب یا وسیله نقلیه یا سایر اموال متعلق به دولت منحصرأ در اثر عقد یا قرارداد به شخص نظامی سپرده شده باشد؛ بلکه همین که این اموال بنا به دستور فرمانده یا شرایط خاص رزمی و عملیاتی در اختیار شخص نظامی قرار گیرد یا در دسترس او قرار گیرد برای تحقق این جرم کافی است. برای تحقق جرم موضوع این ماده صرف سوءنیت عام (قصد فروش، رهن یا هر نوع معامله دیگر) کافی است و نیازی به وجود سوءنیت خاص نیست^{۴۹} (مهرانفر و قلی

۴۹- توجه‌ها به محتویات پرونده، هر چند استنباط چنان آقای دادستان نظامی استان... در تطبیق موضوع پرونده با ماده ۸۱ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ صحیح و موجه است؛ لیکن تحقق جرم در اختفای مال متعلق به دولت در ماده یاد شده مقید به سوءنیت عامل می‌باشد و در پرونده حاضر با عطف توجه به نظریه کارشناسان پیرامون ماهیت و مالیت شیء مکشوفه و این که قبل از خروج از محوطه نظامی و اتلاف آن، کسف و ضبط شده است و مفاد اظهارات متهم، سوءنیت وی احراز نمی‌شود؛ بنابراین به استناد بند اول ماده ۵

پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۱۶). اگر فرد نظامی اموال متعلق به دولت را بر باید و سپس مورد معامله قرار دهد، مرتکب جرایم متعدد شده و لذا مشمول احکام تعدد مادی جرم خواهد شد (گلدوزیان، ۱۳۹۵، ۱۷۵).

۳-۳- ماده ۸۲ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

البسه نظامی در ماده «۸۲» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ اطلاق دارد و شامل تمامی البسه مربوط به نظامیان از جمله پوتین، یونیفرم و... خواهد شد (گلدوزیان، ۱۳۹۵، ۱۷۵). واژه «معامله» در ماده «۸۲» اطلاق دارد و لذا کلیه باب معاملات را در حقوق مدنی شامل می‌شود؛ مثلاً صلح نمودن البسه مذکور مشمول مقررات ماده «۸۲» قرار می‌گیرد. برای تحقق جرم موضوع ماده «۸۲» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹، شرط است که از نظر سازمان مربوطه فروش و یا انجام معامله در ارتباط با البسه نظامی سابقاً ممنوع اعلام شده باشد (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۱۸). استفاده به معنای «فایده خواستن، فایده گرفتن، بهره خواستن و سود بردن» و مجاز با ضم میم به معنای «اجازه داده شده، دارای اجازه، جایزه و روا» آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷، ۸۵). معنای اصطلاحی استفاده غیرمجاز را می‌توان به سود بردن از چیزی بدون اجازه شخص و به صورت غیرقانونی دانست. اهمال به معنای «فرو گذاشتن، وا گذاشتن در کاری یا درباره چیزی، سستی و تبلی و سهل‌انگاری کردن» و تفریط به معنای «کوتاهی کردن در کاری، اظهار عجز کردن در کاری، بیهوده ساختن، ضایع کردن و تلف کردن مال» است (عمید، ۱۳۴۲، ۹۸).

با مدنظر قرار دادن ماده «۹۵۲»^{۵۰} قانون مدنی و تبصره ذیل ماده «۱۴۵»^{۵۱} قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، عدم رعایت نظامات دولتی از مصادیق بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی ناشی از اهمال و تفریط است؛ مشروط بر آن که منجر به از بین رفتن اموال شود. البته بعید نیست که از بین رفتن مال، ناشی از فعلی باشد که شخص در ارتکاب آن قصد نداشته است؛ برای مثال، عمل نیروی نظامی که وسیله‌ای سنگین را بر روی یک دستگاه

قانون تجدیدنظر آرای دادگاه‌ها مصوب ۱۳۷۲ رای معترض عنه به شماره ۹۲۰۰۳۷۵ مورخ ۱۳۹۲/۰۹/۱۸ صادره از شعبه اول دادگاه نظامی یک... نتیجتاً ابرام می‌شود. (دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۰۷۰۹۰۷۴۰۰۷۵۹ دیوان عالی کشور).
 ۵۰- ماده ۹۵۲: تفریط عبارت است از ترک عملی که به موجب قرارداد یا متعارف برای حفظ مال غیر لازم است.
 ۵۱- تبصره: تقصیر اعم از بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی است. مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آن‌ها، حسب مورد، از مصادیق بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی محسوب می‌شود.

رایانه قرار داده و باعث شکستن، نقص یا نابودی آن شده باشد، نوعی اهمال و تفریط است؛ لیکن ترک فعل (انجام ندادن عمل) نیست. تضییع شامل تلف کلی یا جزئی مال و امتثال آن می‌شود. بنابر بند «ک» ماده «۴»^{۵۲} قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸، در مواردی که خسارت کمتر از ده میلیون ریال باشد و مقصر از پرداخت و جبران خسارت خودداری کند، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران که مسئول دریافت خسارت است، می‌تواند از طریق محاکم عمومی طرح دعوا کند. رفتار در تضییع اموال دولتی باید با از بین رفتن اموال همراه باشد. در بحث سوء نیت در برخی مواقع، اثبات فقدان علم مرتکبین با مشکلاتی همراه است؛ در این شرایط اگر مشخص شود که مرتکب به صورت عمدی اهمال و تفریط کرده که بر اثر آن، اموال تخریب و ناقص شده‌اند، این جرم در زمره جرائم عمدی قرار می‌گیرد. بنابراین پیش از هر چیزی باید توجه داشت که اهمال و تفریط نیروی نظامی منجر به تضییع مال، جزء رفتارهای غیرعمدی است و رکن روانی آن را خطا یا تقصیر جزایی تشکیل می‌دهد؛ مگر آن که این رفتار به صورت عمدی محقق شود.

۳-۴- ماده ۸۳ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

هرگاه یکی از نظامیان اسلحه و مهمات یا سایر وسایل و لوازم نظامی را که برای خدمت به او سپرده شده است تماماً و عامداً در اختیار افراد دیگری اعم از نظامی و غیرنظامی بگذارد، مرتکب جرم مذکور در ماده «۸۳» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ شده است و یا اگر عوامل گشتی در حین گشت‌زنی در حوزه استحقاقی، اسلحه و مهمات خود را در اختیار دوستان یا آشنایان خود قرار دهند و این که اسلحه مذکور مورد استفاده قرار نگیرد مرتکب جرم ماده «۸۳» شده‌اند. با توجه به مواردی که در موضوع جرم ماده «۸۳» به آن‌ها اشاره شده است، اموال مورد بهره‌برداری غیرقانونی نباید به محض استفاده، از بین بروند و لازم است با بهره‌برداری از آن‌ها خود مال باقی بماند. از طرف دیگر لزومی ندارد این فعل فقط به صورت مستقیم و بدون واسطه باشد؛ بدین معنا که اگر شخص نظامی، اموال دولتی را در اختیار شخص دیگری قرار دهد و توسط او مورد استفاده غیرمجاز قرار گیرند، در ماهیت جرم، تغییری حاصل نمی‌شود. اگر فرد نظامی حتی با حسن نیت، از تجهیزات نظامی استفاده‌ای به عمل آورد که مجاز به آن

۵۲- ماده ۴: وظایف وزارت به شرح زیر می‌باشد: ک- دفاع از حقوق نیروهای نظامی و وزارت و سازمان‌های وابسته به آن‌ها در مراجع قضایی.

نبوده؛ لیکن به تشخیص او برای تضمین امنیت پادگان محل استقرار خودش لازم باشد، کماکان مشمول ماده «۸۳» خواهد بود.

برای تحقق جرم موضوع ماده «۸۳» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ شرط است که اسلحه، مهمات، وسایل و لوازم نظامی متعلق به دولت یا در اختیار دولت به فرد نظامی سپرده شده باشد و لذا چنانچه فرد نظامی به طریقی دیگر مانند ربودن، آن‌ها را تحصیل نموده باشد و سپس مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد از شمول مقررات این ماده خارج خواهد بود. استفاده از تلفن اداری برای انجام امور شخصی، استفاده از دستگاه تصویربرداری برای اوراق شخصی، استفاده از رایانه برای تایپ اوراق شخصی و شاید قبیح‌ترین آن، استفاده از خودروهای مسلح در امور شخصی و غیرمجاز، مصادیقی از استفاده غیرمجاز از لوازم نظامی متعلق به دولت است (ماده «۵»^{۵۳} لایحه قانونی نحوه استفاده از خودروهای دولتی و فروش اتومبیل‌های زائد مصوب ۱۳۵۸). باید توجه نمود شخص نظامی که بدون اجازه، مالی را که در اختیار نظامی دیگری بوده است برداشته و استفاده غیرمجاز نماید، به لحاظ فقدان شرط «سپردن مال برحسب وظیفه» به استناد ماده «۵۹۸»^{۵۴} قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ قابل مجازات است (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۲۳).

۵۳- ماده ۵: استفاده غیرمجاز از اتومبیل دولتی مشمول مقررات تصرف غیرقانونی در اموال دولت بوده و در این مورد استفاده‌کننده و راننده مسئول خواهند بود.

۵۴- ماده ۵۹۸: هر یک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمان‌ها یا شوراها و یا شهرداری‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و یا وابسته به دولت و یا نهادهای انقلابی و بنیادها و مؤسساتی که زیر نظر ولی فقیه اداره می‌شوند و دیوان محاسبات و مؤسساتی که به کمک مستمر دولت اداره می‌شوند و یا دارندگان پایه قضائی و به طور کلی اعضاء و کارکنان قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح و مامورین به خدمات عمومی اعم از رسمی و غیررسمی و جوجه نقدی یا مطالبات یا حوالجات یا سهام و سایر اسناد و اوراق بهادار یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمان‌ها و مؤسسات فوق الذکر یا اشخاصی که بر حسب وظیفه به آن‌ها سپرده شده است را مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد بدون آن که قصد تملک آن‌ها را به نفع خود یا دیگری داشته باشد، متصرف غیرقانونی محسوب و علاوه بر جبران خسارات وارده و پرداخت اجرت المثل به شلاق تا هفتادوچهار ضربه محکوم می‌شود و در صورتی که منتفع شده باشد علاوه بر مجازات مذکور به جزای نقدی معادل مبلغ انتفاعی محکوم خواهد شد و همچنین است در صورتی که به علت اهمال یا تفریط موجب تضییع اموال و جوجه دولتی گردد و یا آن را به مصارفی برساند که در قانون اعتباری برای آن منظور نشده یا در غیر مورد معین یا زائد بر اعتبار مصرف نموده باشد.

باید توجه نمود که جرم موضوع ماده «۸۳»، شباهت زیادی به جرم «خیانت در امانت» دارد؛ اما از آنجاکه قانون‌گذار رفتارهای مجرمانه ماده «۸۳» را تحت عنوان مجزایی جرم‌انگاری نموده است؛ لذا مصرف غیرمجاز یا مورد استفاده غیرمجاز قرار دادن اسلحه و مهمات یا وسایل و لوازم نظامی یا بدون اجازه و برخلاف مقررات در اختیار دیگری قرار دادن این وسایل که برحسب وظیفه به فرد نظامی سپرده شده یا اهمال یا تفریط موجب نقص یا تضییع آن‌ها، هیچ‌گاه عنوان «خیانت در امانت» به خود نمی‌گیرد و مشمول ماده «۸۳» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ خواهد بود.

استفاده غیرمجاز از اموال دولتی ممکن است به صورت مستقیم باشد یا به صورت غیرمستقیم. به عنوان مثال فرمانده، وسیله نقلیه دولتی را در اختیار رزمنده‌اش قرار دهد؛ بنابراین، گرچه عبارت «مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد» ظهور در استفاده مستقیم دارد. قانون‌گذار به استفاده غیرمستقیم نیز نظر داشته است؛ زیرا فلسفه وضع ماده «۸۳» چنین اقتضاء دارد. چنانچه فرد نظامی بر اثر سهل‌انگاری تیراندازی نماید، با توجه به این که تیراندازی سهوی، ناشی از اهمال یا سهل‌انگاری یا بی‌مبالاتی می‌باشد که نتیجه آن تضییع مهماتی است که برحسب وظیفه به وی سپرده شده است؛ بنابراین موضوع با مقررات ماده «۸۳» قابل انطباق است. به عبارت دیگر، عنصر مادی جرم «نقص یا تضییع مهمات در اثر اهمال و تفریط» است که محقق شده و کیفیت وقوع و نوع وسیله مورد استفاده مانند اسلحه و غیره، مؤثر در تحقق بزه نمی‌باشد (یزدانیان، ۱۳۹۰، ۲۳۵).

جرم موضوع ماده «۸۳» از زمره جرائم آنی است و به محض مصرف غیرمجاز یا در اختیار دیگران گذاشتن تجهیزات نظامی و... محقق خواهد شد. همچنین صرف در اختیار دیگران گذاشتن تجهیزات نظامی جرم است، حتی اگر متعاقباً هیچ‌گونه استفاده‌ای از آن‌ها نشده باشد (مالمیر، ۱۳۸۳، ۱۵۶).

۳-۵- ماده ۸۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

شرط تحقق جرم موضوع ماده «۸۴» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ سپرده شدن سایر وسایل و اموال و وجوه متعلق به دولت یا در اختیار دولت به فرد نظامی است. وجوه متعلق به دولت عبارت است از پول‌های داخلی یا خارجی (اعم از اسکناس و سکه) که به شکل‌های مختلف نظیر تنخواه در اختیار کارکنان و کارمندان شاغل در دستگاه‌های نظامی، موضوع ماده «۸۴» قرار گرفته تا این وجوه براساس اختیارات، به مصرف معینی برسد و یا به حساب‌های بانکی مجاز واریز شود؛ اما در صورتی که کارکنان و کارمندان شاغل

در دستگاه‌های نظامی، وجوه مربوط به دولت یا در اختیار دولت را که برحسب وظیفه به آنان سپرده شده است به مصرف غیرمجاز برسانند یا مورد استفاده غیرمجاز قرار دهند یا بدون اجازه و برخلاف مقررات در اختیار دیگری قرار دهند یا به مصرفی برسانند که در قانون برای آن اعتباری منظور نشده است یا در غیر مورد معین یا زائد بر اعتبار، مصرف کنند مشمول این حکم خواهند بود. در تصرف غیرقانونی نیز به شرط آن که اهمال و تفریط منجر به تضییع مال در حکم تصرف غیرقانونی به حساب آید، از جرائم عمدی است؛ بنابراین پیش از هر چیزی باید توجه داشت که اهمال و تفریط منجر به تضییع مال، جزء رفتارهای غیرعمدی است و رکن روانی آن را خطا یا تقصیر جزایی تشکیل می‌دهد.

در جرم‌های سوءاستفاده و مصرف غیرمجاز، رکن روانی را می‌توان این گونه تحلیل کرد: اولاً، از آنجاکه این جرائم مطلق بوده، خواه مرتکب قصد نتیجه که ضرر رساندن به دولت است را داشته باشد، خواه نه؛ در صورت استفاده یا مصرف غیرمجاز مال تحت تصرف اش به‌عنوان متصرف غیرقانونی قابل مجازات خواهد بود؛ بنابراین در جرم تصرف غیرقانونی، مرتکب، عمل را با هر قصد که انجام داده باشد، مسئول است و حتی اگر قصد ایراد ضرر نداشته؛ بلکه به قصد نفع رساندن به دولت، وجوه را در غیر مورد خاص خود مصرف یا استفاده کند، عمل او تصرف غیرقانونی بوده، تحت این عنوان قابل مجازات خواهد بود. دوماً، مرتکب باید دارای سوءنیت عام یا عمد در انجام دادن فعل باشد؛ یعنی عمداً و با سوءنیت، اموال و وجوه دولتی را برخلاف اختیاراتی که به او داده شده مورد استفاده و یا مصرف قرار دهد؛ بنابراین اگر مرتکب، فاقد چنین سوءنیتی باشد، عمل او را نمی‌توان تصرف غیرقانونی به حساب آورد. سوماً، در تصرف غیرقانونی نیز علم به موضوع (تعلق مال به دولت) از جمله شرایط لازم برای رکن روانی است. به این معنا که مرتکب باید با علم به این که مال متعلق به دولت است و اختیارات او در مورد نحوه استفاده و مصرف آن محدودیت دارد، اقدام به این کار کرده باشد؛ بنابراین اگر مرتکب به تصور این که مال به خودش تعلق دارد یا اجازه مصرف یا استفاده از مال در مورد خاصی را دارد (در حالی که واقعاً این چنین نیست)، عمل او را نمی‌توان تصرف غیرقانونی محسوب داشت. مصرف وجوه در موردی که اعتباری برای آن تعیین نشده است، از مصادیق بارز مصرف غیرمجاز اعتبار و وجوه دولتی و مشمول ماده «۸۴» است.

سوءنیت این جرم، قصد در انجام هزینه‌های قطعی وجوه و صرف هزینه در محلی که قانون برای آن اعتباری پیش‌بینی نکرده و نیز مصرف وجوه در محلی غیر از محل مورد نظر قانون‌گذار است. علاوه بر آن، مرتکب باید بداند که وجه، متعلق به دولت و در اختیار نیروهای مسلح است و در قانون اعتباری برای

آن در نظر گرفته نشده باشد (ماده «۵۰»^{۵۵} قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۸۹). سوءنیت جرم ماده «۸۴» در قصد انجام هزینه قطعی وجوه و قصد پرداخت و سوءنیت خاص در قصد و خواستار هزینه در محلی که در قانون اعتبار برایش پیش‌بینی نشده است یا قصد در مصرف وجوه در محلی غیر از محل مورد نظر قانون‌گذار متجلی می‌باشد. علاوه بر سوءنیت عام و خاص، علم مرتکب به تعلق وجه به دولت و همچنین علم به عدم پیش‌بینی اعتبار در قانون و یا علم به غیر معین بودن محل مصرف (جابه‌جایی عالمانه) نیز باید وجود داشته باشد. عنصر مادی مصرف مازاد بر وجه، طبق ماده «۸۴» را می‌توان پرداخت وجوه به صورت هزینه، علی‌الحساب و پیش‌پرداخت و یا تعهد مازاد بر اعتبار در نیروهای مسلح دانست.

رکن روانی این جرم عبارت است از پرداخت یا انعقاد قرارداد تعهدآور برای دولت و مجموعه نیروهای مسلح به قصد ایجاد دین بر گردن دولت مبنی بر الزام وی به انجام تعهدات اضافه بر اعتبارات از قبل پیش‌بینی شده و علم داشتن مرتکب نسبت به دولتی بودن قرار و اعتبارات، انجام عمل تعهدآور به نمایندگی از سوی دولت و نیز میزان اعتبارات مصوب (مهرانفر و قلی‌پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۲۹). عناصر متشکله رکن روانی در این نوع از رفتار مجرمانه عبارت از قصد پرداخت یا انعقاد قرارداد تعهدآور برای دولت (سوءنیت آن)، قصد ایجاد دین بر ذمه دولت مبنی بر الزام وی به ایفای تعهد زائد بر اعتبارات از قبل پیش‌بینی شده (سوءنیت خاص) و همچنین علم مرتکب به دولتی بودن قرارداد و اعتبار یا به عبارت دیگر علم به انجام عمل تعهدآور به نمایندگی از سوی دولت و همچنین علم به میزان اعتبارات مصوب برای انجام آن امور برای تحقق این جرم لازم است (یزدانیان، ۱۳۹۰، ۲۳۹).

۳-۶- ماده ۸۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

با عنایت به این که در ماده «۸۵» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ تصریح شده است: «هر نظامی که به علت اهمال یا تفریط موجب نقص یا تضییع اموال مذکور در ماده «۸۴» این قانون شود...» و اموال مذکور در ماده «۸۴» نیز به صراحت ماده، اموالی هستند که برحسب وظیفه به فرد سپرده می‌شود، بنابراین، «سپردن برحسب وظیفه» یکی از شرایط تحقق جرم موضوع ماده «۸۵» است. چنانچه میزان خسارت موضوع ماده «۸۵» بالغ بر مبلغ ده میلیون ریال باشد، علاوه بر خسارت وارد شده برابر آیین‌نامه

۵۵- ماده ۵۰: وجود اعتبار در بودجه کل کشور به خودی خود برای اشخاص اعم از حقیقی و یا حقوقی ایجاد حق نمی‌کند و استفاده از اعتبارات باید با رعایت مقررات مربوط به خود به عمل آید.

انضباطی نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۳ با مرتکب برخورد خواهد شد. این امر زمانی اتفاق می‌افتد که شخص مرتکب موضوع ایراد خسارت و میزان آن را قبول نماید و الا در صورت انکار تقصیر اعم از اهمال یا تفریط و انکار انتساب رفتار به خود، الزام او به جبران خسارت به علت داشتن ماهیت قضایی منوط به صدور حکم توسط دادگاه است (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۳۳). در مواردی که مالی به اشخاص سپرده می‌شود، اصل بر «امانی بودن ید تحویل گیرنده» است و «ضمانی بودن ید» خلاف اصل است و در این مورد تفاوتی ندارد که امین کارمند دولت باشد و مال برحسب وظیفه اداری یا نظامی به او سپرده شده باشد یا این که مال برحسب قراردادهای خصوصی تحویل افراد گردیده باشد (یزدانیان، ۱۳۹۰، ۲۴۱).

۳-۷- ماده ۸۷ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

حکم ماده «۸۷» قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ اطلاق داشته و شامل جرایم عمدی و غیرعمدی مذکور در فصل هفتم قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ می‌شود. ایرادی که در این رابطه وجود دارد آن است که برخی از جرائم مندرج در این فصل، غیرعمدی و مبتنی بر خطای جزایی هستند مثل جرم موضوع ماده «۸۵» که ممکن است براساس مفاد ماده «۸۷» چنین جرایم غیرعمدی مصداق محاربه دانسته شوند، که محل اشکال است. برای شمول مفاد ماده «۸۷» لازم است که به هم خوردن امنیت و شکست جبهه اسلام عینیت یابد (گلدوزیان، ۱۳۹۵، ۱۸۰). لذا با احراز به هم خوردن امنیت کشور و یا شکست جبهه اسلام جرم محاربه محقق خواهد شد و مرتکب جرم فقط به مجازات یا مجازات‌های محاربه محکوم خواهد شد (مهرانفر و قلی پور شهرکی، ۱۳۹۹، ۴۴۰).

علت محاربه^{۵۶} محسوب شدن برخی از رفتارهای نظامیان، قصد براندازی نظام و یا تلاش برای براندازی

۵۶- مصادیق محاربه در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹: براندازی (ماده ۱۷)، توطئه بر علیه نظم و امنیت کشور (ماده ۱۸)، ایجاد رعب، آشوب و قتل (ماده ۱۹)، تلاش برای تفکیک قسمتی از حاکمیت جمهوری اسلامی ایران (ماده ۲۰)، براندازی و همکاری با دشمن (ماده ۲۱)، اقدام مسلحانه (ماده ۲۲)، اجبار به تحریک یا فرار هم‌زمان (ماده ۲۳)، جاسوسی (بند «الف» و بند «ج» ماده ۲۴)، تخلف از فرامین نظامی (ماده ۲۹)، کوتاهی در انجام وظایف محوله (ماده ۳۰)، قرارداد تسلیم با دشمن (ماده ۳۱)، عدم به‌کارگیری سلاح در مقابل دشمن (ماده ۳۲)، شورش جمعی (بند «الف» و بند «ب» ماده ۳۳)، اخلال در امنیت (ماده ۳۴)، دستور خودسرانه توقف عملیات جنگی (ماده ۳۵)، صدمه به جهت لغو دستور فرماندهان (بند «الف» و بند «ب» ماده ۳۷)، عدم اجرای مصوبات (ماده ۳۹)، عدم بازگشت غیرموجه از مأموریت (بند «الف» ماده ۴۲)، ترک نگهداری و همکاری با دشمن (ماده ۴۳)، صدمه به نیروهای نظامی به

است؛ طراحی برنامه براندازی اساس نظام و تشکیل یا اداره جمعیت به این منظور، افشاء اسرار نظامی، تسلیم تجهیزات به دشمن، تبانی با دشمن، اقدام مسلحانه علیه نظام و... از جمله این مصادیق است (حسین زاده و محسنی، ۱۳۹۹، ۵۰). فراوانی مجازات اعدام در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ می‌تواند به عنوان نقطه ضعف این قانون شمرده شود. از یک جنبه می‌توان گفت هدف نظام عدالت کیفری، اصلاح و تادیب مجرم می‌باشد و اعدام مرتکبان باید آخرین راه چاره باشد. استفاده از واژه محاربه در این قانون ایراد مهمی است که نمی‌توان از آن چشم پوشید. قانون‌گذار پس از انقلاب اسلامی برای این که مرتکبان جرائم تعزیری را با اعدام مجازات کند، آن‌ها را با توسل به جرم حدی محاربه مجازات می‌کند. قانون‌گذار باید در گام اول، این امر را روشن سازد که آیا برای تعزیرات بدون آن که آن را مشمول محاربه نماید، می‌تواند اعدام را جاری سازد یا خیر؟ و در گام دوم به روشنی تعریف کند که با چه شرایطی جرم محاربه مذکور در مقررات نظامی محقق می‌شود؟ (غلامی، ۱۳۹۲، ۲۳۲).

۴- رویکرد تاریخی سیاست کیفری در فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال

قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۰۴/۳۰ در رابطه با ارتکاب فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال توسط پرسنل نیروهای مسلح در برخی موارد (حبس از یک سال تا سه سال؛ حبس از شش ماه تا دو سال؛ حبس از شش ماه تا یک سال؛ شلاق از پنجاه ضربه الی یکصد ضربه) دارای سیاست کیفری سخت‌گیرانه و در برخی موارد (حبس از دو ماه تا شش ماه؛ حبس از سه ماه تا یک سال) دارای

جهت خواب ارادی نگهبان (بند «الف» ماده ۴۴)، ایراد صدمه به خود جهت فرار از مسئولیت (بند «الف» ماده ۵۱)، فرار از خدمت (ماده ۶۵)، سرقت تجهیزات نظامی (ماده ۷۱)، سرقت تجهیزات نظامی (ماده ۷۲)، فرار به سوی دشمن (ماده ۷۳)، فرار با تبانی بیش از دو نفر (ماده ۷۴)، انجام گزارش خلاف واقع (بند «الف» ماده ۷۸)، فروش و حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال نیروهای مسلح (ماده ۸۷)، سرقت (ماده ۹۲)، آتش زدن و تخریب و اتلاف (تبصره اول ماده ۹۳)، آتش زدن و تخریب و اتلاف (ماده ۹۴)، سوءاستفاده، جعل و تزویر (ماده ۱۱۵) و شروع به جرائم تعزیری (تبصره دوم ماده ۱۲۸).

مصادیق محاربه در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱: ماده ۸، ماده ۹، ماده ۱۰، ماده ۱۱، ماده ۱۲، ماده ۱۵، ماده ۱۶، ماده ۱۷، ماده ۱۸، ماده ۱۹، ماده ۲۰، ماده ۲۲، ماده ۲۵، ماده ۲۶، ماده ۲۷، ماده ۳۳، ماده ۴۳، ماده ۴۴، ماده ۵۰، ماده ۵۱، ماده ۵۲، ماده ۵۳، ماده ۵۷، ماده ۶۰، ماده ۶۱، ماده ۶۳، ماده ۶۴، ماده ۶۵، ماده ۷۰، تبصره اول ماده ۷۲، ماده ۷۳ و ماده ۹۰.

سیاست کیفری سهل گیرانه بوده است. قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۰۴ در رابطه با ارتکاب فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال توسط پرسنل نیروهای مسلح دارای سیاست کیفری سخت گیرانه (حبس از یک سال تا سه سال؛ حبس از شش ماه تا سه سال؛ حبس از شش ماه تا یک سال) بوده است. قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ در رابطه با ارتکاب فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال توسط پرسنل نیروهای مسلح در برخی موارد (مجازات محارب؛ حبس از سه سال تا ده سال؛ حبس از یک سال تا سه سال؛ حبس از شش ماه تا دو سال؛ حبس از دو ماه تا دو سال) دارای سیاست کیفری سخت گیرانه و در برخی موارد (حبس از دو ماه تا شش ماه) دارای سیاست کیفری سهل گیرانه بوده است. قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ در رابطه با ارتکاب فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال توسط پرسنل نیروهای مسلح در برخی موارد (مجازات محارب؛ حبس از دو سال تا ده سال؛ حبس از شش ماه تا سه سال؛ حبس از شش ماه تا دو سال؛ حبس از سه ماه تا دو سال) دارای سیاست کیفری سخت گیرانه و در برخی موارد (حبس از دو ماه تا شش ماه) دارای سیاست کیفری سهل گیرانه می‌باشد.

نتیجه

آنچه تلاش شد در این پژوهش تبیین گردد، مطالعه سیاست کیفری در فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال در نظام حقوق کیفری نیروهای مسلح ایران در قانون‌های مجازات جرائم نیروهای مسلح پیش و پس از انقلاب اسلامی می‌باشد. در قانون‌های نیروهای مسلح پیش از انقلاب اسلامی، قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۰۴/۳۰ هم دارای سیاست کیفری سخت گیرانه و هم دارای سیاست کیفری سهل گیرانه بوده و قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۰۴ تنها دارای سیاست کیفری سخت گیرانه بوده است، به نظر می‌رسد قانون‌گذار براساس تفکرات نظامی حاکم بر کشور و تأثیری^{۵۷} که

۵۷- ایران در پایان دوران قاجاریه، ارتشی منظم، آموزش‌دیده و متمرکز نداشت. با وقوع کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹، رضا خان ابتدا در مقام وزیر جنگ و بعدها در مقام نخست‌وزیر و سپس شاه، به نوسازی ارتش ایران پرداخت. ارتشی که با اشغال ایران توسط قوای متفقین در جنگ جهانی دوم عملاً فروپاشید. سپس قراردادی با انگلیس بسته شد. چهل و سه پادگان از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۰۲ ساخته و تحویل ارتش شد. پیش از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹، کشور ایران دارای ارتش متمرکز و نظام یافته نبود. از جنگ‌های فتحعلی شاه با روسیه سال‌ها گذشته بود و تلاش‌های امیرکبیر در دارالفنون نیز در این راه به شکست انجامیده بود. شاهان اواخر دوره قاجار، معمولاً از ارتش‌های محلی

«رضاشاه پهلوی»^{۵۸} بر نیروهای مسلح وقت خصوصا ارتش شاهنشاهی^{۵۹} وقت داشته است منجر به سیاست کیفری سخت گیرانه شده است.

در قانون‌های نیروهای مسلح پس از انقلاب اسلامی، هم قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ و هم قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ دارای هر دو سیاست کیفری سخت گیرانه و سیاست کیفری سهل گیرانه می‌باشند. نکته حائز اهمیت این است که رویکرد قانون‌گذار در سیاست کیفری جرائم مذکور در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ که در زمان ششمین^{۶۰} دوره مجلس شورای اسلامی که اکثریت نمایندگان اصلاح طلب^{۶۱} بودند به تصویب رسیده است

خوانین، یا ارتش‌هایی که توسط خارجیان و با هزینه دولت ایران تشکیل شده بود، استفاده می‌کردند. نمونه این ارتش‌ها بریگاد قزاق (تحت امر و زیر نظر روس‌ها و بعدها انگلیس‌ها)، پلیس جنوب (تحت امر و زیر نظر انگلیس‌ها) و ژاندارمری (زیر نظر افسران سوندی و اتریشی) بودند. ارتش‌های محلی فاقد تجهیزات یک دست و سنگین بوده و اغلب توسط سلاح‌های قدیمی سبک تجهیز شده بودند. رضاخان که خود نظامی و عضو بریگاد قزاق بود و به اهمیت وجود یک تشکیلات نظامی قوی پی برده بود و از سوی دیگر، با ایرانی ناامن مواجه بود، دست به تشکیل ارتش واحدی زد و در اولین اقدام، فقط چند ماه پس از رسیدن به مقام وزارت جنگ در پانزدهم آذرماه ۱۳۰۰ فرمان شماره یک ارتش ایران (حکم شماره یک قشون) را صادر کرد. براساس این فرمان، ژاندارمری و لشکر قزاق در هم ادغام شدند. درست یک ماه بعد و در پانزدهم دی‌ماه ۱۳۰۰، اعلام داشت که ارتش نوین ایران، با پنج لشکر سازماندهی شده است. ستاد فرماندهی این لشکرها در شهرهای تهران، تبریز، همدان، اصفهان و مشهد قرار داشت.

۵۸- رضاشاه (بیست و چهارم اسفند ۱۲۵۶-چهارم مرداد ۱۳۲۳) بنیان‌گذار دودمان پهلوی بود که از سال ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰، شاه ایران بود. او پیش‌تر، از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۰۴، وزیر جنگ و از سال ۱۳۰۲ تا ۱۳۰۴، نخست‌وزیر ایران بود. رضاشاه که تلاش ناکامی برای جمهوری‌خواهی کرد، با پایان دوره قاجار به پادشاهی رسید و با اشغال ایران توسط متفقین استعفا داد و پادشاهی را به ولیعهدش محمدرضا پهلوی واگذار کرد.

۵۹- ارتش شاهنشاهی ایران، پیکره اصلی نیروهای مسلح ایران را در زمان پهلوی تشکیل می‌داد. وظیفه اصلی ارتش، حفظ تمامیت ارضی و دفاع از کشور در برابر تهاجم نظامی بیگانگان بود.

۶۰- ششمین دوره مجلس شورای اسلامی از هفتم خرداد ۱۳۷۹ تا چهار سال قانون‌گذاری ایران را بر عهده داشت. در این دوره اصلاح‌طلبان اکثریت مطلق را در دست داشتند.

۶۱- اصلاح‌طلبان، یکی از دو جناح سیاسی اصلی در بین گروه‌های داخل حکومت ایران به شمار می‌رود. این جناح پس از واقعه دوم خرداد، خود را اصلاح‌طلب نامیدند؛ گرچه در مقایسه با مفهوم تاریخی اصلاح طلبی نو، محافظه کار تلقی می‌گردند.

تفاوت بارزی خصوصاً در مجازات حبس (حبس از دو سال تا ده سال؛ حبس از شش ماه تا سه سال؛ حبس از شش ماه تا دو سال؛ حبس از سه ماه تا دو سال؛ حبس از دو ماه تا شش ماه) با رویکرد قانون‌گذار در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ که در زمان چهارمین^{۶۲} دوره مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است، ولی در مجازات محارب تفاوتی نداشته و همانند قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ مجدداً در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ نیز یکی از مجازات‌های جرائم مذکور را محارب قرار داده است. در صورتی که در قانون‌های نیروهای مسلح پیش از انقلاب اسلامی (قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۰۴/۳۰ و قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۰۴) مجازات محارب وجود نداشته است.

پیشنهادها

در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ که نسخه‌ای پیشرفته‌تر از قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱/۰۵/۱۸ می‌باشد، صرفاً به بحث مجازات پرداخته شده است، بدون توجه به این نکته که با انجام برخی مجازات‌ها، پرسنل نظامی از بدنه نیروهای مسلح منفک می‌گردند و این عمل موجب ضعیف‌تر شدن بدنه نیروهای مسلح می‌گردد (ماده «۱۲۹»^{۶۳} قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۰۷/۰۷). لذا تبدیل بسیاری از جرائم و مجازات‌ها به تنبیهات در حوزه اداری بسیار می‌تواند حائز اهمیت باشد. نگاه قانون‌گذار در سیاست کیفری نیروهای مسلح به جرائم فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال، تفاوت چندانی با قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ندارد. به عنوان مثال، مجازات محارب^{۶۴} یا مجازات حبس دو سال تا ده سال^{۶۵}، به خودی خود موجبات منفک شدن از نیروهای مسلح را به وجود می‌آورند، به نظر می‌رسد باید راهکارهایی مناسب در این

۶۲- انتخابات چهارمین دوره مجلس شورای اسلامی پس از انقلاب اسلامی، بیست و یکم فروردین ۱۳۷۱ برگزار گردید و در تاریخ هفتم خرداد ۱۳۷۱ اولین جلسه مجلس شورای اسلامی برگزار گردید.

۶۳- ماده ۱۲۹: پرسنل در موارد زیر با حکم دادگاه صالح و یا رأی هیأت‌های رسیدگی موضوع ماده ۱۰۴ این قانون اخراج می‌گردند: الف- از دست دادن صلاحیت ادامه خدمت. ب- ارتکاب تخلفات انضباطی موجب اخراج از خدمت.

۶۴- ماده ۸۷ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

۶۵- ماده ۸۰ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

خصوص اجرا گردد تا ضمن اجرای مجازات، نیروهای مسلح بتوانند از خدمات فرد مورد نظر بهره‌مند گردند. با توجه به این که یکی از مجازات‌های جرائم فروش، حیف و میل و واگذاری اشیای نظامی و اموال در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹، مجازات محارب می‌باشد، پیشنهاد می‌گردد که در بازرینی قانون مذکور، مجازات محارب حذف شده و مجازات‌های دیگری جایگزین گردند. همچنین دیدگاه‌های حقوق بشری و مدنظر قرار دادن کنوانسیون‌های بین‌المللی که جمهوری اسلامی ایران عضو آن‌ها می‌باشد، مورد توجه قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- اردبیلی، محمدعلی، ۱۳۸۵، **حقوق جزای عمومی**، چاپ شانزدهم، تهران، انتشارات میزان.
- الهام، غلامحسین، ۱۳۸۹، **حقوق جزای نظامی**، چاپ اول، تهران، انتشارات داد گستر.
- بهشتی، محمد، ۱۳۶۲، **فرهنگ صبا**، تهران، انتشارات صبا.
- حسین زاده، جمال الدین و محسنی، فرید، ۱۳۹۹، سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال براندازی نظام با نگاهی به نظریات شورای نگهبان، **فصلنامه تعالی حقوق**، شماره ۷.
- خوش‌گفتار، کیوان، ۱۳۹۶، سیاست کیفری ایران در مورد جرائم نیروهای مسلح، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی**، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق.
- دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، **نعت‌نامه دهخدا**، تهران، انتشارات کتابخانه ملی ایران.
- شفیعی، احمد و ابراهیمی هاتف، هادی، ۱۳۹۹، بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام، **دوفصلنامه پژوهش‌های علوم نظامی**، شماره ۱.
- طاهری، سمانه، ۱۳۹۲، **سیاست کیفری سخت‌گیرانه**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- عمید، حسن، ۱۳۴۲، **فرهنگ عمید**، چاپ اول، تهران، انتشارات امیر کبیر.
- غلامی، حسین، ۱۳۹۲، **حقوق جزای نظامی تطبیقی**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.

- کرمی، داود، ۱۳۹۷، سیاست کیفری افتراقی در قلمرو ارکان متشکله جرم سایبری، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، شماره ۹۳.
- کرمی، حامد و مختاری دستائی، امین، ۱۳۹۶، حقوق حاکم بر اموال نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، **فصلنامه تحقیقات حقوقی**، شماره ۸۰.
- گارو، رنه، ۱۳۴۴، **مطالعات نظری و عملی در حقوق جزا**، ترجمه سیدضیاءالدین نقابت، جلد اول، چاپ اول، تهران، انتشارات ابن سینا.
- گلدوزیان، ایرج، ۱۳۹۵، **محمشای قانون مجازات اسلامی**، چاپ پنجم، تهران، انتشارات مجد.
- مالمر، محمود، ۱۳۸۳، **شرح قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح**، چاپ اول، تهران، انتشارات دادگستر.
- مظلومان، رضا، ۱۳۵۱، سیاست کیفری چیست؟ **دوفصلنامه حقوق مردم**، شماره ۲۹.
- مهرانفر، ابراهیم و قلی پور شهرکی، علیرضا، ۱۳۹۹، **شرح جامع و کاربردی قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹**، چاپ اول، تهران، انتشارات جنگل.
- میرمحمدصادقی، حسین، ۱۳۹۲، **جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی**، چاپ بیست و یکم، تهران، انتشارات میزان.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، ۱۳۸۹، **تقریرهای درس سیاست جنایی (سیاست جنایی عوام گرا/عمل گرا)**، تهران، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.
- یزدانیان، محمدرضا، ۱۳۹۰، **قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح در نظم حقوق کنونی**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.

Legal Civilization

No.17- Winter 2024

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

- An Investigation of the Necessity to Disclose the Existence of Contract in Third Party Funding in International Arbitration and Privilege
Mohammad Mahdi Asadi
- Aggravated Qualities of Crime in Iranian Criminal Law
Mohammad Kamali, Mohammadbagher Basir
- The Foundations of Natural Rights in John Locke and Its Impact on the Convention on the Rights of the Child
Mohamad Mahdi Davar, Saeideh Taslimi
- Decriminalization; an Attitude to Prevent the Persistence of Juvenile Delinquency
Mohammad Javanbakht, Parisa Karimeh, Mohaddeseh Sadeghian Lamraski
- Examining the Concept of the Holder of a Commercial Document
Sara Farzadimehr, Shapoor Mohammadhosseini, Mohammadreza Haghighi
- The Effect of Islamic Lifestyle in the Prevention of White-Collar Crimes: Legal and Jurisprudential Analysis
Maryam Kamaei, Zahra Ansarifar, Petter Gottschalk
- Methods of Resolving Disputes in FIDIC Contracts
Arman Yaghoobi Moghadam, Mohammad Gholampor Vishkaei, Mohammad Yararshadi
- Examining the Analyzing the Evolution of the Criminal Phenomenon of Genocide in the Historical Context
Mohammad Javanbakht, Minoos Mohammadei, Kiomars Kalantari daroonkela
- The Role of the Judge in the Execution of Criminal Sentences in Deterrence and Individualization of Punishment
Zahra Nazari
- Criticism and Assessment of Managers' Responsibility for the Company's Tax Liabilities Based on the Legal Bill to Amend a Part of the Commercial Law and the Direct Taxes Law
Nima Rezaei, Mohammad Shojaei Far, Amirhasan Abolhasani
- Tax Crimes with an Approach to Penology in Iranian Law
Sayyedah Faezeh Fatemi
- Competent Authority and Demand Title in Land Nationalization Lawsuits
Moslem Alahyari
- Executive Challenges of Children and Adolescent Rights Protection Offices Centered on the Role of Judge
Sayyed Mehdi Ahmadi, Nastaran Arzainan
- Environmental Responsibility of Multinational Companies in the Oil Industry with Emphasis on the "Polluter Pays" Principle
Hadi Masoudifar, Fatemeh Naeimi Shamel
- The Impact of Restorative Justice and Criminal Policy on Sexual Victimization of Children (from Protection to Rehabilitation)
Sayyed Hosein Dehghan Nayeri, Maryam Mosaferi
- The Right to Self-Determination as one of the Basic Human Rights Regarding Transgender People (with Emphasis on the Decree Issued by the 13th Branch of the Court of Appeal of Mazandaran Province)
Mohammad Saad Hosseini, Heshmat Rostami Daroonkela, Mohammad Mehdi Saki, Fatemeh Dehghan, Abbas Rezaei Gilani4
- Protection of the Cultural Rights of Prisoners in International, Regional Instruments and Iranian Legal System
Marjan Negahi Mokhlesabadi
- Analysis of the Tax Law System Governing Commercial Companies
Parisa Rezvan, Ali Zare
- Human Dignity in Criminal Law and International Documents
Mohammad Amin Ebrahimi
- The Role of Government-Owned Property in Promoting Economic Goals: Analysis of Laws and Examination of Obstacles and Solutions
Elham Derki, Ayda Mokhtareh, Behnam Rastegari
- Subjectivity and Proof of Crime in the Islamic Penal Code Approved in 2012
Sadegh Banitarafian Havizavi
- The Differential Criminal Policy of the Armed Forces Law against the Sale of Military Property and Objects
Yasser Shakeri